

Wprowadzenie

Przemoc wśród dzieci i młodzieży, obserwowana na wielu poziomach życia społecznego, pozostaje ciągle poważnym problemem społecznym. Nie ogranicza się bowiem jedynie do jednostek, ale może się stać problemem dla zdrowia publicznego dla całych społeczności. Teorie przywiązania i społecznego uczenia się wskazują, że wartości, postawy i umiejętności interpersonalne dorosłych, z którymi stykają się dzieci, mają znaczący wpływ na nabywanie przez nie zachowań prospołecznych lub agresywnych. Wpływ rodziców, członków rodziny i ważnych osób dorosłych w znaczący sposób kształtuje przekonania dziecka. Istotne oddziaływanie na kształtowanie postaw i zachowań dzieci wobec przemocy odgrywa również środowisko szkolne i sąsiedzkie.

Rozpoznanie etiologiczne fenomenu przemocy wśród dzieci i młodzieży wskazuje na wieloczynnikowe uwarunkowania obejmujące czynniki indywidualne, rodzinne i społeczne. Do czynników ryzyka występowania przemocy, które wynikają z indywidualnych cech dziecka, można zaliczyć m.in. uprzednie doświadczenia wiktymizacyjne, zaburzenia uwagi, nadpobudliwość lub zaburzenia uczenia się, deficyty poznawcze, używanie środków odurzających, antyspołeczne postawy i przekonania czy słabą kontrolę zachowania. Wśród czynników rodzinnych można wyróżnić nieodpowiednie praktyki wychowawcze, niski poziom zaangażowania i przywiązania emocjonalnego rodziców, niskie wykształcenie i dochody rodziców, nadużywanie substancji psychoaktywnych lub

przestępczość rodziców czy słaby monitoring i nadzór nad dziećmi. Zdiagnozowane predyktory społeczne to m.in. odrzucenie społeczne przez rówieśników, brak zaangażowania w działania konwencjonalne, niepowodzenia szkolne, niskie możliwości ekonomiczne, ubóstwo społeczne, dezorganizacja środowiska lokalnego czy wysoki poziom migracji (Centres for Disease and Control Prevention, <https://www.cdc.gov/injury/index.html>).

Skuteczna profilaktyka przemocy dzieci i młodzieży wymaga holistycznego podejścia, zarówno na poziomie profilaktyki uniwersalnej, jak i selektywnej oraz wskazującej. Efektywne strategie powinny zakładać: 1) promowanie środowisk rodzinnych wspierających zdrowy rozwój, szczególnie uczenie umiejętności rodzicielskich i relacji rodzinnych, 2) zapewnienie wysokiej jakości edukacji na wczesnym etapie życia, 3) wzmacnianie umiejętności społecznych młodzieży, 4) umożliwianie młodzieży kontaktu z troskliwymi dorosłymi i organizowanie programów mentorskich, 5) tworzenie bezpiecznych środowisk lokalnych oraz 6) interwencje w celu redukcji szkód i zapobiegania przyszłym zagrożeniom.

Prezentowany zeszyt czasopisma „*Studia Paedagogica Ignatiana*” podejmuje zagadnienia szeroko rozumianej profilaktyki przemocy dzieci i młodzieży oraz przemocy, szczególnie seksualnej, wobec dzieci i młodzieży, które wpisują się we współczesne podejście do profilaktyki zachowań ryzykownych. Zbiór prezentowanych opracowań nie posiada z pewnością znamion kompleksowości, niemniej jednak stanowi istotny wkład w tworzenie wiedzy w zakresie profilaktyki społecznej.

Karolina Kmieciak-Jusięga prezentuje koncepcję logoprofilaktyki, opartej na koncepcji logoterapii Viktora Frankla, jako działania skoncentrowanego na procesie poszukiwania sensu życia jako otwartego potencjału, który stanowi czynnik zapobiegający podejmowaniu ryzykownych zachowań i postaw. Następnie Małgorzata Piasecka, Justyna Kuształ i Aleksandra Nastazjak przedstawiają raport z badań nad czynnikami ryzyka rozwoju zaburzeń związanych z uprawianiem hazardu przez dzieci oraz dają wskazówki do prowadzenia skutecznej profilaktyki. Kolejny artykuł, autorstwa Joanny Frankowiak i Martyny Kotyśko, podejmuje zagadnienie agresji rówieśniczej. Autorki wykazują, że nie jest to zjawisko homogeniczne, a projektowanie działań profilaktycznych powinno uwzględniać specyfikę doświadczeń ofiar

agresji. Anna Seredyńska analizuje etapy powstawania dokumentów tworzonych przez instytucje kościelne w Polsce w zakresie przeciwdziałania przemocy seksualnej wobec dzieci i młodzieży, wskazując na konieczność zbudowania szerokiego programu szkoleń i supervizji dla osób zaangażowanych w profilaktykę. Agnieszka Szymańska na podstawie przeprowadzonych badań własnych analizuje najczęstsze błędy wychowawcze popełniane przez rodziców wobec dziewcząt, które z kolei rzutują na postrzeganie przez nie własnego rodzicielstwa w dorosłości.

W dziale *Miscellanea* Barbara Skałbana przeprowadza analizę relacji osobowej nauczyciel–rodzic na różnych etapach procesu pomocowego. Treść zeszytu uzupełniają dwie obszernie recenzje. Pierwsza z nich, autorstwa Wojciecha Bojanowskiego, dotyczy prewencji osób małoletnich przed wykorzystywaniem seksualnym na przykładzie dokumentu *Profilaktyka przemocy seksualnej wobec uczniów w szkole katolickiej*. Jest to pierwsze polskie opracowanie dokumentu z zakresu profilaktyki szkolnej prowadzonej w szkołach katolickich. W drugiej recenzji Maria Radziszewska omawia publikację autorstwa Władysławy Szulakiewicz i Piotra Gołdyna poświęconą historii wychowania i praktycznej realizacji ideałów wychowawczych w pierwszej połowie XX wieku.

Oddając w Państwa ręce niniejszy zeszyt czasopisma „*Studia Paedagogica Ignatiana*”, wyrażam nadzieję, że lektura pomieszczonych w nim tekstów przyczyni się do poszerzenia naszej wiedzy, wzbudzi nowe pytania badawcze i zachęci do kontynuacji dalszych naukowych eksploracji.